AM II.2 2019/20 (gr. $*$)

7. ćwiczenia zdalne 8 kwietnia 2020
Homotopie, pullback formy różniczkowej

Zadanie 1. Udowodnij, że lemat o równości całki z 1-formy zamkniętej na drogach homotopijnych jest równoważny twierdzeniu, że na w obszarze gwiaździstym całka z 1-formy zamkniętej nie zależy od drogi.

Definicja. *Cofnięciem* (*przeciągnięciem*, albo *pull-backiem*) formy $\omega \in \Omega^1(U)$ za pomocą odwzorowania gładkiego $\Phi : V \to U$ nazywamy formę $\Phi^*\omega \in \Omega^1(V)$ określoną wzorem

$$\Phi^*\omega(\boldsymbol{x})[\boldsymbol{v}] = \omega(\Phi(\boldsymbol{x}))[D_{\boldsymbol{x}}\Phi[\boldsymbol{v}]] \ .$$

Innymi słowy, aby policzyć wartość formy $\Phi^*\omega$ na wektorze $\boldsymbol{v}$ w punkcie $\boldsymbol{x}$ przepychamy ten wektor do U za pomocą pochodnej Φ i liczymy wartość formy ω na obrazie.
Uwaga: Φ nie musi być dyfeomorfizem, a nawet U i V nie muszą być tego samego wymiaru!

Lemat 1. *Dla funkcji $f : U \to \mathbb{R}$ zachodzą wzory $\Phi^* f(\boldsymbol{x}) = f(\Phi(\boldsymbol{x}))$ (pull-back funkcji to po prostu złożenie) oraz $\Phi^*(\mathrm{d}f) = \mathrm{d}(\Phi^* f)$ (przeciąganie jest przemienne z operacją różniczki zewnętrznej d). Z ich pomocą można policzyć pull-back każdej formy.*

Zatem w praktyce, na przykład, dla $\Phi : (r, \phi) \mapsto (x = r\cos\phi, y = r\sin\phi)$ i $\omega = y^2\mathrm{d}x$, aby obliczyć $\Phi^*\omega$ wstawiamy po prostu wyrażenia $x = r\cos\phi$ i $y = r\sin\phi$ do wzoru na ω:

$$\Phi^*(y^2\mathrm{d}x) = (r\sin\phi)^2\mathrm{d}(r\cos\phi) = r^2\sin^2\phi(\cos\phi\mathrm{d}r - r\sin\phi\mathrm{d}\phi) \ .$$

Zadanie 2. Oblicz pull-back $\Phi^*\omega$ dla $\theta = \frac{x\mathrm{d}y - y\mathrm{d}x}{x^2+y^2}$ i $\Phi(r, \phi) = (r\cos\phi, r\sin\phi)$.

Zadanie 3. Znajdź postać formy $\omega = \frac{x\mathrm{d}x + y\mathrm{d}y}{x^2+y^2}$ we współrzędnych biegunowych $\Phi(r, \phi) = (r\cos\phi, r\sin\phi))$.

Zadanie 4. Rozważmy odwzorowanie gładkie $F = (f_1, f_2, \dots, f_n) : \mathbb{R}^n \to \mathbb{R}^n$. Wyraź formę

$$\omega = \mathrm{d}f_1 \wedge \mathrm{d}f_2 \wedge \cdots \wedge \mathrm{d}f_n$$

za pomocą form $\mathrm{d}x_1, \mathrm{d}x_2, \dots, \mathrm{d}x_n$, gdzie $(x_1, x_2, \dots, x_n)$ to standardowe współrzędne w $\mathbb{R}^n$.

Zadanie 5. Zbiór otwarty $U \subset \mathbb{R}^n$ jest dyfeomorficzny z kulą $B^n(\mathbf{0}, 1)$. Wykaż, że każda 1-forma zamknięta $\omega \in \Omega^1(U)$ jest dokładna.

Definicja. Powiemy, że dwie bazy $\{e_1, \dots, e_k\}$ oraz $\{f_1, \dots, f_k\}$ zadają tę samą *orientację* przestrzeni wektorowej $\mathbb{R}^k$, gdy wyznacznik macierzy przejścia między nimi jest dodatni. Każda przestrzeń wektorowa ma zatem dwie kanoniczne orientacje.
Orientacją rozmaitości różniczkowej, nazywamy zgodny wybór orientacji jej wszystkich przestrzeni stycznych. Intuicyjnie rozumiemy, że wybrane orientacje zmieniają się w sposób ciągły od punktu

do punktu. Formalna definicja wymaga wprowadzenia pojęcia atlasu zorientowanego. Nie wszystkie rozmaitości da się zorientować (np. wstęga Moebiusa). Te które dopuszczają orientację nazywamy *orientowalnymi.*

Definicja (Całka z k-formy różniczkowej)**.** Dla zbioru otwartego $U \subset \mathbb{R}^k$ z kanoniczną orientacją $\{e_1, \ldots, e_k\}$ definiujemy

$$\int_U f(\boldsymbol{x}) \mathrm{d}x_1 \wedge \ldots \wedge \mathrm{d}x_k = \int_U f(\boldsymbol{x}) \mathrm{d}\lambda^k(\boldsymbol{x}) \ ,$$

a więc całka z k-formy $f(\boldsymbol{x})\mathrm{d}x_1 \wedge \ldots \wedge \mathrm{d}x_k$ pokrywa się ze standardową całką Lebesgue'a, z dokładnością do zmiany znaku przy innym wyborze orientacji. Formę $\mathrm{d}x_1 \wedge \ldots \wedge \mathrm{d}x_k$ nazywamy *formą objętości.*

Całkę z formy różniczkowej na podrozmaitości definiujemy przechodząc od krzywych do płaskich współrzędnych.

Niech $S \subset \mathbb{R}^n$ będzie k-wymiarową podrozmaitością zorientowaną. *Całkę z $k-$formy $\alpha \in \Omega^k(\mathbb{R}^n)$ na S* definiujemy jako

$$\int_S \alpha = \int_U \Phi^* \alpha \ ,$$

gdzie $\Phi : U \to \mathbb{R}^n$ jest dowolną parametryzacją $S = \Phi(U)$ zgodną z orientacją S. To znaczy, jeśli $\{e_1, \ldots, e_k\}$ jest standardową orientacją $\mathbb{R}^k$, to baza $\{D\Phi(e_1), \ldots, D\Phi(e_k)\}$ jest zgodna z orientacją S.

`Zadania domowe na 17 kwietnia:`

Zadanie 6. Niech $\boldsymbol{F} = (f, g, h) : \mathbb{R}^3 \to \mathbb{R}^3$ będzie polem wektorowym (gładkim odwzorowaniem z $\mathbb{R}^3$ w $\mathbb{R}^3$). Wykaż, że odwzorowanie:

$$\eta_{\boldsymbol{F}}(\boldsymbol{x}) : (\mathbb{R}^3)^2 \ni (\boldsymbol{v}, \boldsymbol{w}) \longmapsto \langle \boldsymbol{F}(\boldsymbol{x}), \boldsymbol{v} \times \boldsymbol{w} \rangle \in \mathbb{R}$$

jest 2-formą różniczkową w $\mathbb{R}^3$. Wyraź tę formę w bazie $\{\mathrm{d}x, \mathrm{d}y, \mathrm{d}z\}$.

Zadanie 7. Rozważmy dwuwymiarową rozmaitość zorientowaną $S \subset \mathbb{R}^3$ i niech $\boldsymbol{F} = (f, g, h) : \mathbb{R}^3 \to \mathbb{R}^3$ będzie polem wektorowym, zaś $\eta_{\boldsymbol{F}} = f\mathrm{d}y \wedge \mathrm{d}z - g\mathrm{d}x \wedge \mathrm{d}z + h\mathrm{d}x \wedge \mathrm{d}y$. Wykaż, że

$$\int_S \eta_{\boldsymbol{F}} = \int_S \langle \boldsymbol{F}(\boldsymbol{x}), \boldsymbol{n}(\boldsymbol{x}) \rangle \mathrm{d}\sigma_2(\boldsymbol{x}) \ ,$$

gdzie σ_2 oznacza miarę powierzchniową na S, zaś $\boldsymbol{n}(\boldsymbol{x})$ to wektor normalny zewnętrzny do S w punkcie $\boldsymbol{x} \in S$.

Zadanie 8. Zbadać, czy forma $\omega = |x+y|\mathrm{d}x + |x+y|\mathrm{d}y$ ma w $\mathbb{R}^2$ własność niezależności całki od drogi?